

Αγαπητή κυρία ...,

Κατά τη γνώμη μου, η εργασία σας είναι πολύ καλογραμμένη και απαντά με μεγάλη επιτυχία στα βασικά ερωτήματα που σας είχαν τεθεί. Η υψηλή ποιότητα του κειμένου σας δεν αποτελεί έκπληξη για εμένα, καθώς έρχεται ως φυσική συνέχεια των αντίστοιχων επιδόσεών σας στις τρεις προηγούμενες εργασίες που εκπονήσατε στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας ΕΛΠ11. Ειδικότερα, στην παρούσα εργασία σας αναπτύξατε με μεγάλη επάρκεια τις εξελίξεις στην οικονομία, στην οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων, στη λειτουργία του πολιτικού συστήματος, καθώς και στην εξωτερική πολιτική στα χρόνια που ακολούθησαν την ελληνική ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Υπήρχαν μόνο ελάχιστα πράγματα που θα προσέθετα ή θα άλλαζα στα όσα γράφετε. Μπορείτε να δείτε τα σχόλιά μου ως προς αυτά στο περιθώριο του σώματος της εργασίας σας.

Το κείμενό σας είναι εξαιρετικό από άποψη δομής. Είναι σωστά και ορθολογικά χωρισμένο σε επιμέρους κεφάλαια, τα οποία «συνομιλούν» μεταξύ τους. Ο αναγνώστης έχει, έτσι, τη δυνατότητα να παρακολουθεί με μεγάλη άνεση την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας σας.

Η εργασία είναι γραμμένη σε καλά ελληνικά. Δεν υπάρχουν ορθογραφικά, συντακτικά, γραμματικά ή εκφραστικά λάθη. Είναι επίσης άρτια από πλευράς μορφής και εμφάνισης. Επιπλέον, διαθέτει μεγάλο αριθμό παραπομπών σε αρκετές διαφορετικές πηγές, γεγονός που συντελεί αποφασιστικά στην επιστημονική θεμελίωση της επιχειρηματολογίας σας.

Συνοψίζοντας, δεν μπορώ παρά να είμαι απολύτως ικανοποιημένος από το συνολικό αποτέλεσμα της εργασίας σας, η οποία άγγιξε για ακόμα μία φορά το άριστο. Είναι πολύ σημαντικό ότι η επίδοσή σας καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους κινήθηκε σταθερά σε υψηλότατα επίπεδα. Είναι κάτι που η πείρα αποδεικνύει πως προδιαγράφει σε μεγάλο βαθμό την επίδοσή σας και στις τελικές εξετάσεις, για τις οποίες σας εύχομαι από τώρα ολόψυχα κάθε επιτυχία!

Φιλικά,

Αντώνης Κλάψης

ΘΕΜΑ:

Από την ήττα του 1897 έως το στρατιωτικό κίνημα του 1909: Να παρουσιάσετε τις συνέπειες του πολέμου του 1897 στην οικονομία, τη στρατιωτική οργάνωση και την εξωτερική πολιτική, καθώς και στην λειτουργία του πολιτικού συστήματος κατά την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
Α΄ ΜΕΡΟΣ.....	3
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	3
1. Οικονομική υποτέλεια και εξάρτηση.....	3
1.1 Ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.....	4
Β΄ ΜΕΡΟΣ.....	4
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.....	4
1. Αναγκαιότητα ανασύνταξης στρατιωτικών δυνάμεων.....	4
1.1. Δημιουργία νέων οργανισμών.....	5
1.2. Αποτίμηση πεπραγμένων κυβέρνησης Γεωργίου Θεοτόκη στο στρατιωτικό τομέα.....	5
Γ΄ ΜΕΡΟΣ.....	5
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	5
1. Διακοπή διπλωματικών σχέσεων.....	5
1.1. Επιδίωξη για στήριξη από άλλες χώρες.....	6
1.2. Η αποκορύφωση του Μακεδονικού Αγώνα (1904-1908).....	6
1.3. Το Κρητικό ζήτημα.....	7
Δ΄ ΜΕΡΟΣ.....	7
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	7
1. Η αποδυνάμωση του δικομματισμού.....	7
1.1. Ασταθής πολιτική κατάσταση.....	8
1.2. Αντιδράσεις εκτός και εντός Ελλάδας.....	8
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	9
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	10

Με σχόλια [Α1]: Αναλυτικότατος και κατατοπιστικότατος πίνακας περιεχομένων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφορμή για την έναρξη του πολέμου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το 1897 ήταν το Κρητικό ζήτημα. Κατάληξη του πολέμου αυτού ήταν να ηττηθεί η Ελλάδα και να υποβληθεί σε διεθνή οικονομικό έλεγχο μετά από πρόταση της Γερμανίας. Βασικότερη αιτία για την έκβασή του ήταν η κακή οργάνωση του ελληνικού στρατού. Ο Θεοτόκης αναδιοργάνωσε την Ελλάδα και στόχευσε στην ανασυγκρότηση της οικονομίας και του στρατού. Στη συνέχεια οι Έλληνες ενεπλάκησαν σε έναν μακροχρόνιο αγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας ο οποίος έληξε το 1908 μετά την επανάσταση των νεότουρκων. Την πρόσκαιρη οικονομική ανάκαμψη ακολούθησε μια ακόμα οικονομική κρίση η οποία σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια που επικρατούσε προκάλεσε την λαϊκή δυσαρέσκεια και την εκδήλωση του κινήματος στο Γουδί.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

1. Οικονομική υποτέλεια και εξάρτηση.

Η πολεμική σύγκρουση της ήδη χρεοκοπημένης Ελλάδας με την Τουρκία το 1897 έληξε με ανακωχή που υπογράφηκε μετά από μεσολάβηση του τσάρου της Ρωσίας. Οι εδαφικές απώλειες της Ελλάδας ήταν ελάχιστες¹, όμως η χώρα μας υποχρεώθηκε να καταβάλει 100.000.000 χρυσά φράγκα, ως πολεμική αποζημίωση στην Τουρκία. Ο μόνος τρόπος για να εξασφαλισθεί το ποσό αυτό ήταν ο εξωτερικός δανεισμός με εγγυήτριες τις Μεγάλες Δυνάμεις². Παρ'όλες τις προσπάθειές της η κυβέρνηση της Ελλάδας δεν μπόρεσε να πετύχει κάποιο συμβιβασμό με τους δανειστές της και αναγκάστηκε³ μετά από πρόταση της Γερμανίας⁴, να δεχθεί την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου στα δημόσια οικονομικά της. Στις 28 Απριλίου του 1898 μια εξαμελής επιτροπή αποτελούμενη από

Με σχόλια [A2]: Ωραία εισαγωγή. Καλογραμμένη και κατατοπιστική.

Με σχόλια [A3]: Κάπου θα έπρεπε να αναφέρετε ότι η Ελλάδα είχε χρεοκοπήσει από το 1893 και ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (που ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1850) είχε ήδη υπό επιτήρηση την ελληνική οικονομία. Την επαύριον, όμως, της ήττας του 1897 ο ΔΟΕ επιβλήθηκε οριστικά πλέον στην Ελλάδα με σκοπό την οικονομική ανασυγκρότηση και την εξασφάλιση της αποπληρωμής των χρεών.

¹ Γ. Μαργαρίτης, κ.ά. Ελληνική Ιστορία στο: *Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία*, τόμος Γ', Πάτρα 1999, εκδ. ΕΑΠ, σ. 160.

² Κ. Κωστής, στο: *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας". Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας*, Αθήνα: Πόλις, 2015, σ. 493.

³ Ε. Χουρμούζης, «Η Ελλάδα μετά τον πόλεμο του 1897», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΔ', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1977, σ. 164

⁴ Κ. Κωστής, δ.π., σ. 494.

εκπροσώπους όλων των Μεγάλων Δυνάμεων ανέλαβε την οικονομική διοίκηση της Ελλάδας, την διαχείριση των δαπανών και εσόδων του δημοσίου και ρύθμιζε την εξόφληση του χρέους, για την εξυπηρέτηση του οποίου παραχωρήθηκαν στον Δ.Ο.Ε οι βασικότερες πηγές εσόδων⁵.

1.1 Ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Η παρέμβαση του Δ.Ο.Ε στην οικονομική διοίκηση της Ελλάδας είχε ως αποτέλεσμα την εντυπωσιακή βελτίωση των οικονομικών της με ταυτόχρονη μείωση των ελλειμμάτων των Προϋπολογισμών και περιορισμό του δημοσίου δανεισμού. Σημαντική ήταν και η αλλαγή που έγινε στον τομέα του εμπορίου λόγω της λειτουργίας πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και βιομηχανιών και στον τομέα παροχής υπηρεσιών. Στον τραπεζικό τομέα επιτεύχθηκε εξυγίανση, από το 1898 μέχρι το 1908 οι καταθέσεις στις τράπεζες και στο ταμειντήριο πολλαπλασιάστηκαν, πράγμα το οποίο δείχνει ότι είχε αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των αγορών⁶. Η *σταφιδική κρίση* ξεπεράστηκε βαθμιαία και σ' αυτό συνέβαλε η ίδρυση της *Εταιρίας Προστασίας της Παραγωγής και της Εμπορίας της Σταφίδας*⁷.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΟΠΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.

1. Αναγκαιότητα ανασύνταξης στρατιωτικών δυνάμεων.

Ο στρατός της Ελλάδας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 αποδείχθηκε τελικά ότι ήταν απροετοίμαστος να αντιμετωπίσει τις αντίπαλες δυνάμεις⁸ και αυτό οφείλονταν κυρίως στο γεγονός ότι ήταν κατά πολύ κατώτερος σε οργάνωση και εξοπλισμό⁹. Όμως παρά την ολέθρια έκβασή του έδωσε την δυνατότητα στους Έλληνες να καταλάβουν τις ελλείψεις τους αναγκάζοντάς τους να δώσουν προτεραιότητα στην ανασύνταξη και την οργάνωση αξιόμαχων στρατιωτικών δυνάμεων¹⁰.

Με σχόλια [A4]: Χρήσιμο θα ήταν να αναφερόσασταν σε συγκεκριμένα μέτρα, που ελήφθησαν προς την κατεύθυνση της σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας: περιορισμοί κρατικών δαπανών, εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό λόγω του κλίματος ασφάλειας που εγγυόταν ο ΔΟΕ για επενδύσεις, εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος, ανάπτυξη της βιοτεχνίας και της εμπορικής ναυτιλίας, διαχείριση των εσόδων από τα κρατικά μονοπώλια, εισροή εμβασμάτων των Ελλήνων μεταναστών, αύξηση εξαγωγών καπνού, πλεόνασμα στον προϋπολογισμό, σταθεροποίηση της δραχμής κλπ. Η περιστολή των κρατικών δαπανών συνοδευόταν και από μια αναπτυξιακή πολιτική.

⁵ Ε. Χουρμούζη, ό.π., σ. 164

⁶ Γ. Δερτιλής, στο: *Ιστορία του ελληνικού κράτους, 1830-1920*, τόμος 2, Αθήνα: Εστία, 2010, σ.σ. 864-866.

⁷ Στο ίδιο, σ. 866.

⁸ Γ. Μαργαρίτης, ό.π., σ. 160.

⁹ Douglas Dakin, στο: *Η ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005, σ. 233.

¹⁰ Ν. Οικονόμου, «Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, 1905-1909», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΔ', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1977, σ. 187.

1.1. Δημιουργία νέων οργανισμών.

Σε μία προσπάθεια οργάνωσης των ενόπλων δυνάμεων, ο τότε πρωθυπουργός Γεώργιος Θεοτόκης, τον Απρίλιο του 1900 καθιέρωσε τον θεσμό της *Γενικής Διοίκησης Στρατού*, υπό τον διάδοχο του ελληνικού θρόνου Κωνσταντίνο και ίδρυσε το *Ταμείο Εθνικού Στόλου*, τα έσοδα του οποίου διαθέτονταν για να καλύψουν τις ανάγκες του στρατού. Το 1904 με μία σειρά νόμων συγκροτήθηκε το σώμα εφέδρων αξιωματικών, ρυθμίστηκε η υγειονομική και φαρμακευτική οργάνωσή του, βελτιώθηκε ο προγραμματισμός σε περίπτωση επιστράτευσης, εκδόθηκε το *λαχείο* υπέρ του *Εθνικού Στόλου* και έγινε η σύσταση του *Ταμείου Εθνικής Αμύνης*¹¹.

1.2. Αποτίμηση πεπραγμένων κυβέρνησης Γεωργίου Θεοτόκη στο στρατιωτικό τομέα.

Τα πρώτα σημαντικά μέτρα για την εν γένει στρατιωτική ανασυγκρότηση πάρθηκαν το 1906 κατά την περίοδο της 4^{ης} πρωθυπουργίας του Γ. Θεοτόκη και αφού στο μεταξύ είχαν βελτιωθεί τα δημόσια οικονομικά της χώρας. Με την θέσπιση νέου στρατιωτικού οργανισμού εξασφαλίστηκαν περισσότερα χρήματα τα οποία διατέθηκαν για την αγορά στρατιωτικού υλικού, ίππων, την ανακαίνιση και κατασκευή στρατιωτικών κοιτώνων την συγκρότηση σώματος εκπαιδευμένων εθελοντών στρατιωτών και για την κάλυψη πολλών αναγκών του στρατού¹². Με μία σειρά νομοθετικών μέτρων ο Γ. Θεοτόκης μερίμνησε για την εκπαίδευση, την διοίκηση και την εν γένει οργάνωση του στρατού και ίδρυσε το *Γενικό Επιτελείο Ναυτικού*. Τέλος, με τους πόρους από το Ταμείο Εθνικού Στόλου αγόρασε έξι πολεμικά πλοία εξοπλισμένα κατάλληλα για την απόκρουση τορπιλών¹³.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.

1. Διακοπή διπλωματικών σχέσεων.

Δυστυχώς όμως η εξυγίανση των οικονομικών της Ελλάδας δεν συνοδεύτηκε με παρόμοια βελτίωση και στα εθνικά θέματα. Η Ελλάδα ήταν απομονωμένη όχι μόνο από τις βαλκανικές χώρες αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ένταση που επικρατούσε με τις

Με σχόλια [A5]: Παρά τη θετική εξέλιξη του Κρητικού ζητήματος το 1906 (αποχώρηση των διεθνών στρατευμάτων από το νησί, η ελληνική κυβέρνηση προτείνει τον ύπατο αρμοστή κλπ.) και την επιτυχή ελληνική αντεπίθεση στη Μακεδονία κατά των Βούλγαρων κοιμητζίδων από το 1904, η κυβέρνηση Θεοτόκη πίστευε, ότι το Ανατολικό Ζήτημα θα επιλυόταν με πόλεμο, κάτι που προϋπέθετε τη στρατιωτική αναδιοργάνωση της χώρας.

Με σχόλια [A6]: Το αναπτύσσετε πολύ ωραία το θέμα της εξωτερικής πολιτικής.

¹¹ Στο ίδιο, σ.σ 187-188.

¹² D. Dakin, ό.π., σ.σ 239-240.

¹³ Ν. Οικονόμου, ό.π., σ.σ. 187- 188.

γειτνιάζουσες χώρες δεν έδινε την δυνατότητα δημιουργίας συμμαχιών. Η Τουρκία που αρχικά είδε θετικά το ενδεχόμενο αυτό βλέποντας τις ενέργειες των Ελλήνων στο Μακεδονικό ζήτημα γρήγορα άλλαξε στάση. Ο ανταγωνισμός με την Βουλγαρία για την διεκδίκηση ιδίων περιοχών και οι επεκτατικές τάσεις της Σερβίας προς την Μακεδονία καθιστούσαν αδύνατη κάθε συνεννόηση. Η ρήξη με τη Ρουμανία ήταν ολοκληρωτική και οδήγησε ακόμα και στην ανάκληση διπλωματικών υπαλλήλων και από τις δύο χώρες¹⁴. Την απόφαση της Ρωσίας και της Αυστρίας για αποχή από κάθε είδους ανάμειξη στα τεκταινόμενα μεταξύ βαλκανικών χωρών υιοθέτησαν όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις με αποτέλεσμα να μην δίνεται η δυνατότητα στην Ελλάδα να υπολογίζει στην στήριξή τους για την ανεξαρτητοποίηση της Κρήτης¹⁵.

1.1. Επιδίωξη για στήριξη από άλλες χώρες.

Ο Γεώργιος Α΄ το 1899 επισκέφθηκε την Βιέννη και το Βερολίνο και μίλησε με τους ηγέτες των χωρών αυτών οι οποίοι του επεσήμαναν την αναγκαιότητα συμμαχίας της Ελλάδας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Ρουμανία. Ο Γ. Θεοτόκης τον Δεκέμβριο του 1900 πέτυχε την νήφιση από την Βουλή εμπορικής συμφωνίας με την Ρουμανία και την εκ νέου αμοιβαία εκπροσώπηση των δύο χωρών δια των διπλωματικών υπαλλήλων. Επίσης συμφωνήθηκε και υλοποιήθηκε επί αυστριακού εδάφους συνάντηση του Καρόλου (βασιλιά της Ρουμανίας) με τον Γεώργιο Α΄ αφού προηγήθηκε σύναψη συμμαχίας Ρουμανίας και Οθωμανών. Μετά από αυτές τις εξελίξεις ομαλοποιήθηκαν οι σχέσεις Ελλάδας-Ρουμανίας και Ελλάδας-Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με ευμενή έκβαση για την ναυτιλία της Ελλάδας και του εμπορίου. Όμως, λόγω κυρίως γεωπολιτικών δεδομένων οι σχέσεις των δύο αυτών χωρών με την Ελλάδα δεν εξελίχθηκαν περισσότερο¹⁶.

1.2. Η αποκορύφωση του Μακεδονικού Αγώνα (1904-1908).

Τον πόλεμο της Ελλάδας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία του 1897 διαδέχτηκε ο Αγώνας για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Κατά την διάρκεια του πολέμου αυτού οι Έλληνες αντιμετώπισαν την εχθρική δράση του Βουλγαρικού Κομιτάτου και τον

¹⁴ Κ. Κωστής, ό.π., σ.σ 514-515.

¹⁵ Γ. Γιαννιόπουλος, «Εξωτερική πολιτική στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999, σ. 112.

¹⁶ Θ. Μποχότης, «Εσωτερική πολιτική», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999, σ. σ. 59-60.

κομιτατζήδων του, που σκοπό είχαν την εξόντωση του Ελληνισμού στην περιοχή της Μακεδονίας και την επέκταση της Βουλγαρίας. Οι Μεγάλες Δυνάμεις έχοντας τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή αδιαφόρησαν για την τύχη των Ελλήνων της Μακεδονίας. Τον Ιούλιο του 1903 η Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση οργάνωσε την αποτυχημένη εξέγερση του Ίλιντεν κατά των Οθωμανών, η οποία καθόρισε σημαντικά την εξέλιξη του Αγώνα. Ο Αγώνας έληξε το 1908, το σύνταγμα που προέβλεπε το Νεοτουρκικό Κομιτάτο έδινε ίσα δικαιώματα σε όλους τους κατοίκους της αυτοκρατορίας και διαμόρφωσε ένα κλίμα συμφιλίωσης στην Μακεδονία παρά τις αντιδράσεις και τις προσπάθειες του Κομιτάτου της Αθήνας να συνεχιστεί ο ένοπλος αγώνας¹⁷.

1.3. Το Κρητικό ζήτημα.

Τον Φεβρουάριο του 1897 οι Μ. Δυνάμεις αποφασισμένες να δώσουν λύση στο Κρητικό ζήτημα ανακοίνωσαν στην Ελληνική Κυβέρνηση την απόφασή τους να παραχωρήσουν στο νησί καθεστώς αυτονομίας υπό την εξουσία του Σουλτάνου, διορίζοντας γενικό διοικητή στο νησί τον πρίγκιπα Γεώργιο¹⁸. Ωστόσο, η παραμέληση του Γεωργίου στο θέμα της ένωσης με την Ελλάδα, έγινε η αιτία έκρηξης νέας εξέγερσης τον Μάρτιο του 1905 στο Θέρισο υπό την αρχηγία του Ελευθερίου Βενιζέλου κ.ά., η οποία έπαυσε τον Νοέμβριο του 1905. Κάποια από τα αποτελέσματα αυτής της εξέγερσης ήταν η επέκταση της αυτονομίας του νησιού και η αντικατάσταση του Γεωργίου από τον Αλέξανδρο Ζαΐμη¹⁹.

Δ' ΜΕΡΟΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Η αποδυνάμωση του δικομματισμού.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1880 τα δύο κόμματα, το Εθνικό υπό την ηγεσία του Θεόδωρου Δηλιγιάννη και το Νεωτερικό του οποίου ιδρυτής ήταν ο Χαρίλαος Τρικούπης, εναλλάσσονταν στην πολιτική σκηνή της χώρας. Η λανθασμένη δημοσιονομική πολιτική που οδήγησε σε χρεοκοπία έδωσε την δυνατότητα διακυβέρνησης για μικρό

¹⁷ Γ. Μαργαρίτης, «Οι Πόλεμοι, Από τον Πόλεμο του 1897 στη Μικρασιατική Εκστρατεία», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999, σ.σ. 173-175.

¹⁸ Κ. Κωστής, ό.π., σ. 494.

¹⁹ Θ. Μποχώτης, ό.π. σ. 63.

χρονικό διάστημα του κόμματος του Δημητρίου Ράλλη αποδυναμώνοντας τον δικομματισμό. Το πολιτικό αδιέξοδο ενέτεινε η ήττα της Ελλάδας στον πόλεμο του 1897 και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τα δύο μεγάλα κόμματα, δίνοντας την δυνατότητα στον Αλέξανδρο Ζαΐμη να αναλάβει την προεδρία της κυβέρνησης υπό την στήριξη του Γεωργίου²⁰.

1.1. Ασταθής πολιτική κατάσταση.

Μετάπειτα ακολούθησε ένα χρονικό διάστημα όπου στο πολιτικό σκηνικό επικρατούσε αστάθεια. Μέσα στην επόμενη δωδεκαετία από το 1898 ανέβηκαν στην εξουσία 11 κυβερνήσεις με πρωταγωνιστές τους Δηλιγιάννη, Ράλλη, Θεοτόκη και Ζαΐμη, οι οποίες έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην ανασύνταξη του στρατού και στην ανόρθωση της οικονομίας χωρίς όμως να δώσουν βάση στην κοινωνική πολιτική²¹. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές έγιναν κυρίως κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Θεοτόκη που ηγούνταν το κόμμα του Τρικούπη²².

1.2. Αντιδράσεις εκτός και εντός Ελλάδας.

Το 1908 κήρυξαν επανάσταση οι Νεότουρκοι, οι ελπίδες όμως που καλλιέργησαν στην ελληνική μειονότητα για εκσυγχρονισμό του κράτους και βελτίωση της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης δεν ευοδώθηκαν²³. Το 1909 την Ελλάδα μάζιζε μία ακόμα οικονομική κρίση²⁴, οι διάφορες ενώσεις εργατών και τεχνιτών διαδήλωναν ζητώντας μειώσεις φόρων, το πρόβλημα της σταφίδας και διάφορα άλλα προβλήματα που είχαν οι αγρότες ξεσήκωσαν αναταραχές κυρίως στην Πελοπόννησο²⁵. Τον δεκαπενταύγουστο του 1909 μία ομάδα αξιωματικών επαναστάτησε στο Γουδί υποστηριζόμενη από πολίτες όλων των κοινωνικών τάξεων²⁶.

Με σχόλια [A7]: Σύμπτωμα της αποδυνάμωσης του δικομματισμού υπήρξε η συγκρότηση και η λειτουργία της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων. Καλό θα ήταν να γινόταν μία αναφορά σε αυτή.

Με σχόλια [A8]: Παράλληλα με την κατάρρευση του δικομματισμού, υπήρξε και μία συνολικότερη αμφισβήτηση του κοινοβουλευτισμού.

Με σχόλια [A9]: Πράγματι, από το 1897 έως το 1909 σχηματίστηκαν πολλές βραχύβιες κυβερνήσεις (με εξαίρεση την τελευταία του Γεωργίου Θεοτόκη) που συνέβαλαν στην ενίσχυση της πολιτικής αστάθειας και την εν γένει αποτελμάτωση του πολιτικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά, οι παθογένειες της ελληνικής κοινωνίας παρέμεναν: τα φορολογικά βάρη δεν επιμερίζονταν δίκαια, η διαφθορά και ο νεποτισμός επιβίωναν, δεν θεσπίστηκε νέα εργατική νομοθεσία και συνέχιζε να παραμένει άλυτο το χρόνιο ζήτημα των τοπφλικιών της Θεσσαλίας. Παράλληλα, και σε ό,τι αφορούσε το στράτευμα, οι προαγωγές των αξιωματικών συνέχιζαν να εξαρτώνται από τον διάδοχο και οι πελατειακές σχέσεις να επικρατούν.

²⁰ Στο ίδιο, σ. σ. 48-49.

²¹ Γ. Μαργαρίτης, ό.π., σ. 161.

²² Θ. Μποχώτης, ό.π., σ. 48.

²³ Στο ίδιο, σ. 71.

²⁴ Γ. Μαργαρίτης, ό.π., σ. 161.

²⁵ Θ. Μποχώτης, ό.π. σ. σ. 56-57.

²⁶ Γ. Δερτιλής, ό.π., σ. 863.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με σχόλια [A10]: Ευσύνοπτα και εμβριθή συμπεράσματα.

Την περίοδο που ακολουθεί μετά τον πόλεμο του 1987 μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας χαρακτηρίζει μία συνολική δυσαρέσκεια και απαίτηση για αναδιάρθρωση της κρατικής λειτουργίας. Η ήττα της Ελλάδας σημάδεψε το πολιτικό κλίμα σε όλη την διάρκεια της πρώτης 10ετίας του εικοστού αιώνα. Τα οικονομικά προβλήματα οξύνθηκαν και η επιβολή του Δ.Ο.Ε κρίθηκε απαραίτητη για την ανάκαμψη της οικονομίας. Ακολουθεί περίοδος αστάθειας στο πολιτικό σκηνικό, η οποία τερματίζεται κατά κάποιον τρόπο με την νίκη του κόμματος του Τρικούπη υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ο οποίος αρχικά επικέντρωσε τις προσπάθειές του στο στρατιωτικό ζήτημα. Αυτή η επιλογή όμως της κυβέρνησης είχε ως αποτέλεσμα να μην παρθούν μέτρα κοινωνικής πρόνοιας και αυτό σε συνδυασμό την δυσμενή θέση στην οποία βρισκόταν οι κατώτερες κοινωνικές ομάδες ήταν κάποιοι από τους λόγους που προκάλεσαν την επανάσταση στο Γουδί το 1909, η οποία σφράγισε μία εποχή και εγκαινίασε μία καινούργια για την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δερτιλής, Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού κράτους, 1830-1920*, τόμος 2, Αθήνα: Εστία, 2010.

Γιανουλόπουλος, Γιάννης, «Εξωτερική πολιτική στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999.

Κωστής, Κώστας, «Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας». *Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας*, Αθήνα: Πόλις, 2015.

Μαργαρίτης, Γιώργος κ.ά., *Ελληνική Ιστορία: Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία*, τόμος Γ', ΕΑΠ, Πάτρα 1999.

Μαργαρίτης, Γιώργος, «Οι Πόλεμοι, Από τον Πόλεμο του 1897 στη Μικρασιατική Εκστρατεία», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999.

Μποχώτης, Θανάσης, «Εσωτερική πολιτική», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, τόμος Α2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 1999.

Οικονόμου, Νικόλαος, «Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, 1905-1909», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΔ', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1977.

Χουρμούζη, Ελένη, «Η Ελλάδα μετά τον πόλεμο του 1897», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΔ', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1977.

Dakin, Douglas, *Η ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005.

Με σχόλια [A11]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.

Με σχόλια [A12]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.

Με σχόλια [A13]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.

Με σχόλια [A14]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.

Με σχόλια [A15]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.

Με σχόλια [A16]: Όταν πρόκειται για άρθρο σε συλλογικό τόμο, πρέπει να αναφέρεται το εύρος των σελίδων.